

Co vzkázal Jan Pavel II. vedení Pacem in terris

K telegramu kardinála Casaroliho z března 1985

Úvodem

Před časem se začalo proslýchat, že Svatý Otec dal odpověď na pozdrav 3. sjezdu zakázaného sdružení Pacem in terris, který se konal v Praze v únoru 1985. Postupně v širší veřejnost, že kardinál státní sekretář Casaroli poslal kardinála Tomáškoví z papežova pověření telegram, jehož obsah má pražský arcibiskup tlumočit odesílatelům pozdravu.

Vyvolalo to protichůdné pocity. Věrní katolíci se ptali, jak je to možné a co to znamená. Vedení PiT jásalo; při slavnostním shromáždění kněží 12. 5. v Ostravě biskup Vrana "tlumočil všem kněžím pozdrav papeže Jana Pavla II. a ve jménu jeho poselství požehnal mírové práci katolických duchovních" (Lidová demokracie, moravské vydání, 15. 5. 1985). Katolické noviny č. 20 z 19. 5. uveřejnily na 1. straně oslavný článek k narozeninám Svatého Otce s blahopřáním od PiT, výňatky z jeho projevů a fotografie. (Jen mimochodem k té fotografii: decimetr od rozesmátých tváří prezidenta Husáka a biskupa Vraný vraští čelo nikoli papež Jan Pavel II., ale kardinál Wojtyła - po více než 6 letech pontifikátu se záplavou krásných papežových snímků k dispozici!)

Ve Vatikánu byl text Casaroliho telegramu publikován 22. května. Je tedy možné znát a posoudit jeho obsah a význam. U nás vyšel jeho překlad v Informacích o církvi č. 6/85, ale nějakým nedopatřením tak poněkud vadný. V následujícím uvedeme jeho správný překlad. Pro pochopení je nutné před něj zařadit pozdrav sjezdu PiT, neboť na něj římský telegram navazuje i doslovnými citacemi. (Opět malá poznámka: místy opravuje, např. z Prahy je nazýván papež předkoncielně "hlava církve", což Řím upravuje na "představený církve" - "rector".) K úplnosti patří jako třetí text blahopřání Svatému Otci, v němž PiT podává své pojetí telegramu. Že nepřipustně ukázal náš rozbor textů.

Texty

7. února 1985 - Pozdravný telegram sjezdu PiT Janu Pavlu II.:

Svatý Otče!

Se synovskou úctou, jakož i s láskou ke Kristovu náměstku, blaženému nástupci Petrovu a viditelné hlavě církve, jejýmiž kněžími z obdivuhodné Boží milosti jsme, odvažujeme se v nejhlubší pokoře zaslat tento list.

Pod vedením svých nejdůstojnějších pánů ordinářů, úzce spjatých s Apoštolským Stolcem, vykonáváme svou kněžskou službu k prospěchu církve ve své vlasti, Československé socialistické republice. Tuto službu, bohudíky, vykonáváme v dobách míru. Pastýřskou službu lze totiž účinně vykonávat jen v mírových podmínkách. Mnozí z nás, Vaši Svatost nevyjímaje, osobně zažili hrůzy války. Toto je současně také důvodem našeho úsilí o zachování a upevnění míru. V něm se podstatným způsobem spojujeme s celou církví a se všemi lidmi dobré vůle na celém světě.

Toužíce po míru sjednotili jsme se ve Sdružení katolických duchovních *Facem in terris* ČSSR, abychom s jeho pomocí mohli účinněji sloužit míru a duchovním i občanským potřebám kněží.

Náš třetí sjezd, který se za účasti nejdůstojnějších biskupů a ostatních ordinářů konal ve dnech 4. až 5. února t.r. v Praze, nám poskytl příležitost, abychom zhodnotili dosavadní činnost a uložili si nové úkoly. Sjezd nám dal podnět, abychom veřejně projevili synovské city upřímné lásky ke Kristovu náměstku, nezlomnou oddanost svatému Apoštolskému Stolci, jako i neochvějnou věrnost Matce církvi.

Konečně prosíme Otce veškeré slávy, našeho Pána a Boha, aby nám Svatého Otce zachoval v plném zdraví a svěžosti. Připojujeme pokornou prosbu, aby nám Jeho Svatost neodepřela své apoštolské požehnání.

Setrváváme v oddaném společenství oltáře.

(Katolické noviny č. 7, 17. 2. 1985)

28. března 1985 - Odpověď telegramem kard. Casaroliho:

Revmo Cardinale František Tomášek
Hradčanské nám. 16
Praha

RAZÍTKO
119 00 Praha
28.3.85

Z pověření Nejvyššího velekněze Ti sděluji, že rušičel telegram podaný 7. února, v němž účastníci nedávného sjezdu sdružení *Pacem in terris* vyjadřují svou synovskou úctu a lásku vůči Kristovu náměstku, Petrovu nástupci a viditelnému představenému církve. Zároveň potvrdili, že chtějí věrně vykonávat svou kněžskou službu pod vedením ordinářů těsně spojených s Apoštolským stolicem, a tak přispívat československým věřícím.

Jeho Svatost si přeje, aby bylo prostřednictvím Tvé eminence - způsobem, jaký uznáš za vhodný - tlumočeno odesílatelům telegramu poděkování za slova, kterými vyjadřují věrnost Svatému stolci. Všeobecně známé normy, jimž podléhají sdružení katolických kněží, zůstávají ovšem v platnosti.

Dále si přeje Nejvyšší velekněz, aby jim bylo připomenuto, že Svatý stolec i sám Svatý otec mnohokrát neúnavně podnikal a podniká kroky, aby byly vyhovujícím způsobem vyřešeny problémy života katolické církve v Československu. Zvláště požaduje, aby dlouho osiřelé diecéze dostaly biskupy, aby bohoslovci byli svobodně a dobře vychováváni a řádně připravováni na kněžství, aby se dostalo řeholním řádům a kongregacím, co je náležité, aby byla mládeži poskytována náboženská výuka a aby se mohly vydávat a šířit katolické časopisy, dokumenty, knihy a další publikace s náboženským obsahem.

Zajisté si všichni českoslovenští křesťané i jiní věřící v Bóha přejí - plným právem - být řádnými a věrnými syny a dcerami své vlasti. Při této příležitosti Nejvyšší velekněz důrazně vyzývá duchovní, kteří podepsali zmíněný telegram, i všechny československé věřící, aby prokázali lásku k vlasti a věrnost církvi tím, že se budou usilovně snažit - s uplatněním svých občanských práv - o spravedlivé a rychlé řešení uvedených problémů

podle obecně uznávaných zásad o svobodě svědomí a křesťanství.

Závěrem ujišťuje Jeho Svatost všechny kněze a věřící našeho státu o svých modlitbách, které za ně vysílá k Bohu.

Tímto Ti s patřičnou úctou sděluji, co mi bylo uloženo,
a zůstávám Tobě nejoddanější

Augustin kard. Casaroli

17. května 1985 - Blahopřání Svatému Otci k životnímu jubileu:

Svatý Otče,

v těchto dnech katolický svět obrací svůj pohled do Věčného města a oslavuje narozeniny Vaší Svatosti, nejvyššího Pastýře církve. Spolu s věřícími ve všech světadílech prosíme v pokorné modlitbě všemohoucího Boha, aby Vaší Svatost ochránil, posiloval a obdařil všemi svými dary, aby církev v našich dnech pod vedením nástupce sv. Petra prospívala.

S blahopřáním spojujeme i náš vděčný dík za dopis, s jehož obsahem jsme byli seznámeni a který je otcovskou odpovědí na telegram III. celostátního sjezdu Sdružení katolických duchovních Pacem in terris ČSSR. Slova, která J.E. kardinál Augustin Casaroli nám v dopise adresuje, zavazují nás, abychom ve spolupráci s našimi nejdůstojnějšími pány biskupy a diecézními administrátory ještě usilovněji pracovali pro dobro církve a vlasti. Tímto způsobem chceme plnit přání Vaší Svatosti.

Se synovskou věrností a oddaností

kněží Sdružení katolických duchovních

Pacem in terris ČSSR

katolické noviny č. 20, 19. 5. 1985)

Rozbor

Dokumenty vycházející z římského centra církve mívají pečeť vytríbenosti tisíciletou tradicí. Nelze je číst jako běžné novinové stati. V nich mívá svou váhu každé slovo, které je řečeno - popř. neřečeno. Diskrétně je v nich započítána celá situace, do které mluví. Předpokládá se inteligence a dobrá vůle. Říkají mnoho málo řádky i mezi řádky.

V Římě bylo jasné stejně jako nám, že pozdrav sjezdu, bohatě protkaný tradiční titulaturou a "synovskou úctou", "nežlomnou oddaností", "nejhlubší pokorou" atd. je neupřímná taktika, která se na pozadí otrěsné reality vyjímá spíše jako výsměch. Z toho, že odpověď došla až po neobvyklém průtahu 7 týdnů, vyplývá, že bylo vážně uvažováno, zdali je vůbec únosné odpovědět, a když, jakým způsobem.

Telegram není pouhá zdvořilá formalita. Tím méně se dá považovat za blahovolené přitakání k "službě míru a duchovním i občanským potřebám kněží" - o tom záměrně a výmluvně mlčí; nepotřebuje přece dokazovat, že tu jde o docela jiné věci a zájmy. Neméně výmluvné je, že Jeho Svatost záměrně oslyšela "pokornou prosbu" o apoštolské požehnání; v tomto případě je musela odepřít, aby nebylo vydáváno za schválení toho, co provádějí. Zato ujišťuje "všechny kněze a věřící vašeho státu o svých vytrvalých modlitbách za ně" - přičemž ví dobře, že někteří potřebují především prohlédnutí a obrácení.

Ale není už sám fakt odpovědi uznáním PiTu, jeho církevní legalizací? Naprosto ne. Někdy jsme nuceni jednat s lidmi a institucemi o určitých věcech, aniž to znamená náš souhlas s jejich názory, počínáním nebo právním statutem (aktuální markantní příklad: teroristé, kteří zadržují rucejmi). V mezinárodních stycích se vyskytuje řada odstupňovaných postojů, např. vůči nově vzniklým útvarům: aktivní odmítání, když došlo k vážnému porušení práv - pasivní ignorování, které se děje jako nevítané - uznání de facto, jednání o určitých zájmech s nepominutelným partnerem, byť právně

defektním - uznání de jure za právně plnocenného člena společenství.

PiT je útvar fakticky existující, byl vyvolán v situaci státní mocí a jí je udržován. Je součástí neblahé situace církve u nás. Svatý stolec, který se snaží o zlepšení, musí s touto situací počítat. V současnosti uvázlo jednání s vládou ČSSR na jejím tvrdošíjném požadavku uznání PiTu, jinak se nebude jednat o ničem. Na druhé straně musí být i státu jasné, že církve nemůže nikdy dát požehnaní útvaru, jehož vlastní cíl je pomáhat při umrtvování církevního života. V takových případech musí někdo přijít s návrhem kompromisu, který by byl oboustranně přijatelný. Z tohoto hlediska se snad nemusí zdát zcela absurdní, co nahodily zahraniční komentáře, že tento telegram obsahuje diplomaticky jasný náznak možného východiska. Vyznačuje však také meze, od kterých církve nemůže ustoupit. Jsou dány z povahy věci a vysloveny v církevním právu. Kánon 278 Kodexu kanonického práva dává možnost sdružování kněží k cílům přiměřeným duchovnímu stavu (§ 1), zvláště k podpoře duchovní služby a jednoty (§ 2), ovšem klade meze: "Duchovní ať nezakládají sdružení, která nepřekračují do laikových, jejichž cíl nebo činnost není slučitelná s povinností duchovního stavu nebů může bránit svědomitému výkonu úřadu svědeckých příslušnou církevní autoritou" (§ 3).

Svatý stolec navazal na projevy oddanosti, obsažené v pozdravu sjezdu, a zkusil je vzít vážně. Hned však a zřetelně připomněl podmínky, platící celosvětově: "Všeobecně známé normy, jimž podléhají sdružení katolických kněží, zůstávají ovšem v platnosti" ("Firmis autem manentibus normis, quibus sacerdotum catholicorum consociationes reguntur, omnibus sane cognitis"). Právě tato pro naši situaci klíčová věta byla v překladu u nás šířeném zkomolena do nelogického slepence a tak zneškodněna: "Avšak podle dosud platných předpisů, jimiž se řídí katolická kněžská sdružení a které jsou všem dobře známy. Boho Svatoť si přeje prostřednictvím Tvé Důstojnosti poděkovat (...) těm, kdo podepsali uvedený telegram, za slova věrnosti."

Všeobecné připomenutí normy není pouhým odsouzením, obsahuje v sobě i kladné pozvání: můžete existovat a dělat i leccos z toho, co teď se pokoušíte dobrého uskutečňovat, jestliže přestanete být páteř kolonou a budete útvarem přijatelným uvnitř organismu.

Na to přímo navazuje další odstavec, jehož smysl se dá stručně vyslovit otázkou: Kde jste byli a komu jste pomáhali, když se Svätý stolec po léta namáhal vydobýt české církvi důležité složky jejího života (biskupové, výchova kněží, řehole, mládež, tisk?)

Závěr vyústuje v adresnou výzvu. PiT má možnost dokázat, že nepředstírá oddanost, když se začne skutečně brát o práva církve právě vypočítaná. Jasně tu zaznívají slova, která v jejich slovníku naprosto chybějí: spravedlivé a rychlé řešení, svoboda svědomí, svoboda náboženství, "s uplatněním svých občanských práv" (v originále: suis nempe civius asi iuribus" - ne bezzubé "v ochranu svých občanských práv" podle jejich překladu).

Kard. Casaroli bystře vycítil, že by to mohli vyložit jako pověření z nejvyššího místa, aby jednali se státem za církve sami, proto adresoval tuto výzvu současně i všem věřícím. Neopomněl zdůraznit také křesťanskou povinnost vůči vlasti. Vymáháním práv ji neporušujeme, naopak naplňujeme, protože odpírá-li stát občanům práva, sám se poškozuje tím, že ztrácí jejich důvěru a ochotu.

Odpověď na římský telegram je obsažena dost zřetelně v blahopřání ze 17. 5.: Děkujeme za uznání naší cesty a budeme pokračovat. Drzost, zaslepenost, něco horšího?

Učme se číst s pokojným kritickým rozumem i pobuřující slova. A s vnitřním pokojem a s láskou prosme i za těch několik nepřátel ve vlastní rodině.

Červen 1985

Christianus

(Opiš přesně a rozdej!)